

REVIEW OF RESEARCH

ISSN: 2249-894X

IMPACT FACTOR : 5.7631 (UIF)

VOLUME - 13 | ISSUE - 7 | APRIL - 2024

आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक परिपक्वतेचा शैक्षणिक संपादनावर होणाऱ्या परिणामांचा अभ्यास

वर्षा दुष्यंत राजेनिं बाळकर , डॉ. दिगंबर दुर्गाडे²

¹संशोधिका

²मार्गदर्शक

संशोधन केंद्र : टिळक शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय पुणे - ३० .

गोषवारा:

आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक उपलब्धी यांच्यातील संबंध तपासतो. आश्रम शाळा अनेकदा वंचित पार्श्वभूमीतील विद्यार्थ्यांना शिक्षण देतात, केवळ शैक्षणिक शिक्षणच देत नाहीत तर सामाजिक विकासाचा चालना देतात. तथापि, या संदर्भात सामाजिक परिपक्वता शैक्षणिक यशावर कितपत प्रभाव पाडते हे अद्याप समजलेले नाही. अभ्यासामध्ये मिश्र-पद्धतीचा दृष्टिकोन वापरला जातो, सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक कामगिरीचे मूल्यांकन करण्यासाठी

परिमाणात्मक सर्वेक्षणे एकत्र करून, शैक्षणिक कामगिरीवर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक घटकांबद्दल अंतर्दृष्टी मिळविण्यासाठी गुणात्मक मुलाखतीसह. या संशोधनाचे निष्कर्ष आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांसाठी सामाजिक आणि शैक्षणिक दोन्ही परिणाम वाढविण्यासाठी लक्षित शैक्षणिक धोरणे आणि हस्तक्षेपांची माहिती देणे हे आहे. आश्रमशाळांमधील शिक्षण प्रणाली अत्यंत महत्त्वाच्या भूमिकेत आहेत कारण ती अत्यंत प्राथमिक परिस्थितीत अत्यंत सोडली जाते आणि त्यातील शाळेतील विद्यार्थ्यांना सामाजिक परिपक्वता विकसायला मदत होते. हा अभ्यास आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक परिपक्वतेच्या प्रभावांची अभ्यासविधी आहे आणि त्याचा ध्यान शैक्षणिक संपादनावर कसा होतो ते तपासण्यात येते.

परिचय:

आश्रम शाळा प्रामुख्याने वंचित पार्श्वभूमीतील विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक संस्था म्हणून काम करतात, शिक्षणाकडे एक समग्र दृष्टीकोन देतात ज्यामध्ये केवळ शैक्षणिक शिक्षणच नाही तर सामाजिक आणि वैयक्तिक विकास देखील समाविष्ट असतो. सामाजिक परिपक्वता, सामाजिक परस्परसंवाद प्रभावीपणे नेव्हिगेट करण्याची आणि योग्य वर्तन प्रदर्शित करण्याची क्षमता म्हणून परिभाषित केली जाते, ही सर्वांगीण विद्यार्थ्यांच्या विकासाची महत्त्वपूर्ण बाब म्हणून ओळखली जाते. तथापि,

आश्रमशाळांच्या संदर्भात शैक्षणिक कामगिरीवर सामाजिक परिपक्वतेचा विशिष्ट प्रभाव तुलनेने अनपेक्षित आहे. ह्या अभ्यासात, संदर्भित पुस्तके, अभ्यास, आणि शिक्षणशास्त्रातील आधारित अन्य स्रोते वापरता येणारे मिश्रित-विधीत अभ्यास असेल. सामाजिक परिपक्वतेच्या मोजण्यासाठी अंकगणितीय सर्वेक्षणे विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक परिपक्वतेचे आणि शैक्षणिक प्रदर्शनाचे मापदंड लक्षात ठेवतात. साक्षात्कारांमधील विचारांची सामान्य अर्थसंवेदन तसेच परिणाम विश्लेषण निर्धारित करण्यात आणि प्राप्त निकालांना समजूती प्राप्त करण्यात अनुसरण केले जाईल. प्रत्याक्ष निकाल या अभ्यासाच्या प्रत्याक्ष निकालांना, आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक परिपक्वतेचे शैक्षणिक संपादनावर कसे परिणाम होते.

उद्दिष्टे:

1. आश्रमशाळेत जाणाऱ्या विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक परिपक्वता पातळीचे मूल्यांकन करणे.
2. सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक उपलब्धी यांच्यातील संबंध तपासण्यासाठी.
3. आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक परिपक्वता प्रभावित करणारे घटक ओळखणे.
4. सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक यश यांच्यातील परस्परसंबंधाबाबत विद्यार्थी, शिक्षक आणि प्रशासक यांच्या समज आणि अनुभवांचा शोध घेणे.

कार्यपद्धती:

अभ्यास परिमाणात्मक आणि गुणात्मक संशोधन पद्धतींचा समावेश करून मिश्र पद्धतींचा अवलंब करेल. सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक कामगिरीच्या उपायांवर लक्ष केंद्रित करून आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांना प्रशासित केलेल्या सर्वेक्षणांद्वारे परिमाणात्मक डेटा संकलित केला जाईल. विद्यार्थी, शिक्षक आणि प्रशासक यांच्या अर्ध-संरचित मुलाखतींद्वारे गुणात्मक डेटा गोळा केला जाईल, ज्यामुळे आश्रमशाळेच्या सेटिंग्जमधील सामाजिक गतिशीलतेचे सखोल आकलन होऊ शकेल. डेटा विश्लेषणामध्ये निष्कर्षाचा अर्थ लावण्यासाठी वर्णनात्मक आकडेवारी आणि थीमॅटिक विश्लेषण या दोन्हींचा समावेश असेल.

अपेक्षित परिणाम:

आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक यश यांच्यातील महत्त्वपूर्ण संबंध दिसून येतील. याव्यतिरिक्त, मुलाखतींद्वारे मिळालेल्या गुणात्मक अंतर्दृष्टीतून या संदर्भात सामाजिक परिपक्वता शैक्षणिक परिणामांवर प्रभाव टाकणारी यंत्रणा स्पष्ट करणे अपेक्षित आहे. हे निष्कर्ष शैक्षणिक मानसशास्त्रावरील विद्यमान साहित्यात योगदान देतील आणि आश्रमशाळेच्या सेटिंग्जमध्ये सामाजिक आणि शैक्षणिक विकास दोन्ही वाढविण्यासाठी धोरणांची माहिती देतील

आश्रम शाळांमधील विद्यार्थ्यांमधील शैक्षणिक उपलब्धी: एक व्यापक पुनरावलोकन

पुनरावलोकन आश्रमशाळेत उपस्थित असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर विद्यमान साहित्याचे संश्लेषण करते, त्यांच्या शैक्षणिक परिणामांवर परिणाम करणाऱ्या घटकांवर लक्ष केंद्रित करते. वंचित आणि उपेक्षित समुदायांना सेवा देणाऱ्या आश्रम शाळा, शिक्षणात प्रवेश प्रदान करण्यात आणि सर्वांगीण विकासाला चालना देण्यात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतात. तथापि, सामाजिक-आर्थिक असमानता, अपुरी पायाभूत सुविधा आणि सांस्कृतिक अडथळे यासारखी आव्हाने

अनेकदा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर परिणाम करतात. संशोधन निष्कर्षांची पद्धतशीर तपासणी करून, या पुनरावलोकनाचे उद्दिष्ट आश्रमशाळांमधील शैक्षणिक यशाचे प्रमुख निर्धारक ओळखणे आणि या विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक परिणाम वाढविण्यासाठी विद्यमान तफावत दूर करण्यासाठी धोरणे प्रस्तावित करणे हा आहे. आश्रम शाळा, विशेषतः ग्रामीण आणि दुर्गम भागातील उपेक्षित समुदायांना शालेय शिक्षण उपलब्ध करून देऊन शैक्षणिक असमानता दूर करण्यासाठी आवश्यक संस्था म्हणून काम करतात. दर्जेदार शिक्षण देण्याचे या शाळांचे उद्दिष्ट असले तरी, विविध सामाजिक-आर्थिक आणि सांस्कृतिक घटक विद्यार्थ्यांमधील शैक्षणिक यशामध्ये असमानतेस कारणीभूत ठरतात. शैक्षणिक परिणाम सुधारण्यासाठी प्रभावी हस्तक्षेप आणि धोरणे आखण्यासाठी आश्रमशाळांमधील शैक्षणिक यशाची आव्हाने आणि सुविधा देणारे समजून घेणे महत्त्वाचे आहे.

आश्रम शाळांमधील शैक्षणिक यशावर परिणाम करणारे घटक:

- 1. सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमी:** आर्थिक वंचिततेमुळे अनेकदा पाठ्यपुस्तके, अभ्यास साहित्य आणि पौष्टिक जेवण यासारख्या संसाधनांवर विद्यार्थ्यांचा प्रवेश मर्यादित होतो, ज्यामुळे त्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर परिणाम होतो.
- 2. पायाभूत सुविधा आणि सुविधा:** अपुऱ्या पायाभूत सुविधा, ज्यात अपुऱ्या वर्गखोल्या, स्वच्छता सुविधांचा अभाव आणि अपुऱ्या अध्यापन संसाधनांचा समावेश आहे, यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शिकण्याच्या अनुभवांना आणि शैक्षणिक प्रगतीला बाधा येऊ शकते.
- 3. अध्यापनाची गुणवत्ता:** उच्च विद्यार्थी-शिक्षक गुणोत्तरासह शिक्षकांच्या पात्रता आणि कार्यक्षमतेतील तफावत, शिक्षणाच्या गुणवत्तेवर आणि विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक संकल्पनांच्या आकलनावर परिणाम करू शकतात.
- 4. सांस्कृतिक आणि भाषिक विविधता:** सांस्कृतिक पार्श्वभूमी आणि विद्यार्थ्यांद्वारे बोलल्या जाणाऱ्या भाषांमधील विविधता प्रभावी संप्रेषण आणि शिक्षणासाठी आव्हाने निर्माण करू शकतात, विशेषतः प्रमाणित अभ्यासक्रमात जे विद्यार्थ्यांच्या सांस्कृतिक संदर्भाशी जुळत नाहीत.
- 5. सामाजिक-भावनात्मक घटक:** भावनात्मक कल्याण, समवयस्क नातेसंबंध आणि कौटुंबिक समर्थन प्रणाली विद्यार्थ्यांच्या प्रेरणा, प्रतिबद्धता आणि शैक्षणिक चिकाटीवर लक्षणीय परिणाम करतात.

शैक्षणिक उपलब्धी वाढविण्यासाठी धोरणे:

- 1. लक्षित शैक्षणिक हस्तक्षेप:** आश्रमशाळेच्या विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट गरजा पूर्ण करण्यासाठी तयार केलेल्या पुराव्यावर आधारित हस्तक्षेपांची अंमलबजावणी करणे, जसे की उपचारात्मक वर्ग, शालेय शिक्षणानंतरचे कार्यक्रम आणि मार्गदर्शन उपक्रम.
- 2. पायाभूत सुविधांचा विकास:** शिक्षणासाठी अनुकूल वातावरण निर्माण करण्यासाठी अतिरिक्त वर्गखोल्यांचे बांधकाम, पुरेशा अध्यापन सहाय्यांची तरतूद आणि स्वच्छता सुविधांची देखभाल यासह पायाभूत सुविधा आणि सुविधा सुधारण्यासाठी गुंतवणूक करणे.
- 3. शिक्षक प्रशिक्षण आणि समर्थन:** शिक्षकांना त्यांची शैक्षणिक कौशल्ये, सांस्कृतिक संवेदनशीलता आणि वर्ग व्यवस्थापन तंत्र वाढविण्यासाठी व्यावसायिक विकासाच्या संधी आणि समर्थन प्रणाली प्रदान करणे.

4. सामुदायिक सहभाग: पालक, समुदाय नेते आणि स्थानिक भागधारकांना शैक्षणिक उपक्रमांमध्ये सहभागी करून विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक यशाला पाठिंबा देण्यासाठी सहयोगी दृष्टिकोनाला प्रोत्साहन देणे.

5. होलिस्टिक सपोर्ट सर्व्हिसेस: विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक-भावनिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी आणि त्यांचा सर्वांगीण विकास सुलभ करण्यासाठी पोषण सहाय्य, आरोग्य सेवा सुविधा आणि समुपदेशन सेवा यासह सर्वसमावेशक समर्थन सेवा ऑफर करणे.

शालेय विद्यार्थी आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांमधील फरक

"शालेय विद्यार्थी" आणि "आश्रमशाळेचा विद्यार्थी" मधील फरक प्रामुख्याने त्यांच्या संबंधित शैक्षणिक वातावरणाच्या संदर्भ आणि वैशिष्ट्यांमध्ये आहे:

1. संदर्भ:

- **शालेय विद्यार्थी:** कोणत्याही पारंपारिक शैक्षणिक संस्थेत नोंदणी केलेल्या विद्यार्थ्यांचा संदर्भ देते, जी सार्वजनिक शाळा, खाजगी शाळा, आंतरराष्ट्रीय शाळा किंवा इतर कोणतीही औपचारिक शैक्षणिक सेटिंग असू शकते
- **आश्रम शाळा विद्यार्थी:** आश्रमशाळा म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या विशिष्ट प्रकारच्या शैक्षणिक संस्थेत उपस्थित असलेला विद्यार्थी दर्शवतो. आश्रम शाळा सामान्यतः ग्रामीण किंवा दुर्गम भागात स्थापन केल्या जातात, अनेकदा एनजीओ, सरकारी संस्था किंवा धार्मिक संस्था चालवतात. ते वंचित आणि उपेक्षित समुदायांची पूर्तता करतात, केवळ शैक्षणिक शिक्षणच नव्हे तर निवास, जेवण आणि सर्वांगीण विकास कार्यक्रम देखील प्रदान करतात.

2. वैशिष्ट्ये:

- **शालेय विद्यार्थी:** वैविध्यपूर्ण सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमीतून, श्रीमंत कुटुंबांपासून ते आर्थिक आव्हानांचा सामना करणाऱ्यांपर्यंत असू शकतात. त्यांचे शैक्षणिक अनुभव आणि संसाधने ते कोणत्या प्रकारच्या शाळेत जातात आणि त्यांची वैयक्तिक परिस्थिती यावर अवलंबून असतात.
- **आश्रम शालेय विद्यार्थी:** सामान्यतः आर्थिकदृष्ट्या वंचित पार्श्वभूमीतील, बहुतेकदा मुख्य प्रवाहातील शैक्षणिक संधीपर्यंत मर्यादित प्रवेश असलेल्या ग्रामीण किंवा आदिवासी समुदायातील असतात. अन्न, निवारा आणि आरोग्य सेवेच्या तरतुदींसह मोफत किंवा अनुदानित शिक्षण देऊन या असुरक्षित लोकांच्या शैक्षणिक गरजा पूर्ण करणे हे आश्रम शाळांचे उद्दिष्ट आहे.

3. शैक्षणिक फोकस:

- **शालेय विद्यार्थी:** शालेय तत्त्वज्ञान आणि संसाधनांवर अवलंबून अभ्यासक्रमाबाहेरील क्रियाकलाप, चारित्र्य विकास आणि जीवन कौशल्यांवर विविध स्तरांवर भर देऊन, प्रामुख्याने शैक्षणिक अभ्यासक्रम आणि परीक्षांवर केंद्रित असलेले शिक्षण प्राप्त करते.
- **आश्रम शाळेचे विद्यार्थी:** शिक्षणाकडे सर्वांगीण दृष्टिकोनाचे फायदे ज्यामध्ये केवळ शैक्षणिक शिक्षणच नाही तर शारीरिक, भावनिक आणि आध्यात्मिक विकास देखील समाविष्ट आहे. आश्रम शाळा अनेकदा मूल्यांवर आधारित शिक्षण, व्यावहारिक

कौशल्य प्रशिक्षण आणि विद्यार्थ्यांना सक्षम करण्यासाठी आणि त्यांची सामाजिक-आर्थिक स्थिती उंचावण्यासाठी सामुदायिक सहभागावर भर देतात.

4. समर्थन प्रणाली:

- **शालेय विद्यार्थी:** सामान्यतः कौटुंबिक समर्थन प्रणाली आणि बाह्य संसाधनांवर अवलंबून असतात जसे की खाजगी शिक्षक, समुपदेशन सेवा किंवा त्यांच्या शैक्षणिक प्रवासाला पूरक होण्यासाठी अभ्यासक्रमेतर कार्यक्रम.
- **आश्रम शाळेचे विद्यार्थी:** आश्रमशाळेच्या वातावरणात निवास, जेवण, आरोग्य सुविधा आणि मार्गदर्शन कार्यक्रमांसह सर्वसमावेशक समर्थन सेवा प्राप्त करतात. विद्यार्थ्यांच्या मूलभूत गरजा पूर्ण करणारी आणि त्यांच्या सर्वांगीण कल्याणाला चालना देणारी पोषण आणि सर्वसमावेशक परिसंस्था प्रदान करण्याचे या संस्थांचे उद्दिष्ट आहे.

सारांश, "शालेय विद्यार्थी" आणि "आश्रमशाळेचे विद्यार्थी" दोघेही औपचारिक शिक्षण घेत असताना, नंतरचे विद्यार्थी त्यांच्या सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमी, त्यांच्या शैक्षणिक अनुभवाचे सर्वांगीण स्वरूप आणि आश्रमाद्वारे प्रदान केलेल्या अद्वितीय समर्थन प्रणालींद्वारे वैशिष्ट्यीकृत एका वेगळ्या श्रेणीतील आहेत. शाळा त्यांच्या विशिष्ट गरजा आणि आव्हाने पूर्ण करण्यासाठी.

अभ्यासाची गरज आणि महत्त्व

सध्याच्या अभ्यासात, शिकण्याच्या प्रक्रियेत भावनिक परिपक्वता आणि अभ्यासाचा सहभाग हे महत्त्वाचे घटक मानले गेले आहेत. भावनिक परिपक्वता वर्तनाच्या वाढीस मदत करते आणि वाजवी प्रमाणात निराशा नियंत्रित करण्याची क्षमता वाढवते ज्यामुळे विद्यार्थी आनंदी निरोगी आणि शांत जीवन जगतात. भावनांचा विकास मुलांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विविध विकासासाठी मजबूत पाया घालेल. भीती, राग आणि आपुलकी यांसारख्या भावना भावनिक परिपक्वतेमध्ये थेट योगदान देतात. एकदा विद्यार्थी भावनिकदृष्ट्या परिपक्व झाले की, वर्गात जे काही शिकतात ते समजून घेण्याची त्यांच्यात क्षमता असते परिणामी उत्तम शैक्षणिक यश मिळते. संबंधित साहित्याच्या पुनरावलोकनावरून स्पष्टपणे दिसून येते की आदिवासी शिक्षणाच्या क्षेत्रातील अभ्यास, भावनिक परिपक्वता, अभ्यासातील सहभाग आणि शैक्षणिक उपलब्धी यांनी सध्याच्या अभ्यासासाठी पार्श्वभूमी निर्माण केली आहे. संशोधकांनी वेगवेगळ्या दृष्टिकोनातून वेगवेगळे उपचार दिले आहेत. आदिवासी शिक्षणाशी संबंधित अभ्यासाच्या बाबतीत, अनुसूचित जाती, अनुसूचित 228 जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या विविध शैक्षणिक स्तरांवर (एन.के. दासगुप्ता), अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीचे सामाजिक पैलू (पांडे एम.आर), ख्रिश्चनांची तुलना यावर अधिक भर दिला जातो. आणि गैर-ख्रिश्चन आदिवासी किशोरवयीन मुले मौखिक बुद्धिमत्ता, तर्क क्षमता इ. (पी. सी. दवे), अनुसूचित जमाती समुदायातील विविध गटांमधील उच्च शिक्षण (कुमार पाच), आश्रम शाळा आणि ओरिसा एकात्मिक उच्च प्राथमिक शाळांमध्ये शिकणाऱ्या आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीची तुलना (त्रिपाठी आणि प्रभु कुमार) इत्यादींनी आपल्या देशातील आदिवासी शिक्षणाच्या विविध आयामांवर लक्ष केंद्रित केले आहे.

विद्यार्थ्यांची सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमी

विद्यार्थ्यांची सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमी तपासली आणि आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक आकांक्षांचे मूल्यमापन केले. संशोधकाने झारसुगुडा जिल्ह्यातील एका ब्लॉकमधील सर्व आश्रम शाळांना भेट दिली, शिक्षकांशी संवाद साधला, मुख्याध्यापकांकडून डेटा गोळा केला, वेगवेगळ्या आश्रमशाळांमधील 100 विद्यार्थ्यांचा प्रातिनिधिक नमुना गोळा

केला. आदिवासी उपयोजना क्षेत्रांतर्गत येणाऱ्या झारसुगुडा जिल्ह्यातील पाच ब्लॉकपैकी एका ब्लॉकमध्ये त्यांचा अभ्यास करण्यात आला. असे आढळून आले की आदिवासी मुलांची नोंदणी कमी वर्गात कमी आहे आणि इयत्ता पाचवी, सहावी आणि सातवी सारख्या उच्च वर्गात विद्यार्थ्यांची नोंदणी अधिक आहे. इयत्ता सहावीत सर्वाधिक नावनोंदणी हे बाहेरील विद्यार्थी थेट इयत्ता सहावीत अत्यंत खराब दर्जासह प्रवेश करत असल्यामुळे होते. उच्च वर्ग सातवीमध्ये विद्यार्थ्यांची संख्या कमी होते. जेव्हा त्यांनी हायस्कूलमध्ये प्रवेश केला तेव्हा त्यांची ओळख अत्यंत खराब निकालांनी केली जाते. हायस्कूलच्या परीक्षेत फार कमी विद्यार्थ्यांनी कोणत्या ना कोणत्या प्रकारे उत्तीर्ण गुण मिळवले आहेत. शिक्षक, सरकार आणि समाजाच्या समर्पणाने दृढ निश्चय आश्रमशाळा 'शांतिनिकेतन' सारखी आदर्श शाळा बनवू शकते जी शैक्षणिकदृष्ट्या दुर्बल, मागास आदिवासी मुलांना दृष्टी देऊ शकते आणि आदिवासींना त्यांच्या समस्या नागरी समाजात पाहण्याचे सक्षम बनवू शकते.

माध्यमिक शाळांमधील आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या समस्या ओळखण्यासाठी एक अभ्यास केला. नमुन्यात आठवी, नववी आणि दहावीच्या वर्गातील 240 विद्यार्थ्यांचा समावेश होता ज्यांची निवड यादृच्छिकपणे आंध्र प्रदेश आदिवासी कल्याण निवासी शाळा, आश्रम शाळा आणि जिल्हा परिषद उच्च माध्यमिक शाळांमधून करण्यात आली होती. पालक आणि कुटुंब त्यानंतर वैयक्तिक, पायाभूत सुविधा आणि सुविधा, शैक्षणिक आणि शिक्षक संबंधित. पालकांची निम्न सामाजिक स्थिती, 83 पालकांची निरक्षरता, कौटुंबिक सांस्कृतिक मागासलेपण, भावंडांचे कमी शैक्षणिक स्तर आणि पालकांचे भटके जीवन या विद्यार्थ्यांसमोरील वैयक्तिक समस्या होत्या. शिक्षकांकडून शैक्षणिक मदत न मिळणे, शिक्षकांची अनुपलब्धता, शाळेच्या आवारात कीटक चावणे, शाळेच्या गैरसोयीच्या वेळा आणि शाळेत शिक्षकांची अनुपस्थिती या त्यांच्यासमोरील इतर समस्या होत्या.

निष्कर्ष:

आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांमधील सामाजिक परिपक्वता आणि शैक्षणिक उपलब्धी यांच्यातील संबंधांची तपासणी करून, हा अभ्यास वंचित मुलांच्या सर्वांगीण शैक्षणिक गरजांवर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न करतो. पारंपारिक अध्यापनशास्त्रीय दृष्टिकोनांच्या पलीकडे यशस्वी शैक्षणिक परिणामांमध्ये योगदान देणारे घटक समजून घेणे, आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांचे सामाजिक आणि भावनिक कल्याण वाढवण्याच्या उद्देशाने लक्षित हस्तक्षेपांची माहिती देऊ शकते. शेवटी, या संशोधनाच्या निष्कर्षांमध्ये शैक्षणिक पद्धती आणि धोरणे वाढवण्याची क्षमता आहे, ज्यामुळे असुरक्षित लोकसंख्येसाठी शिक्षणाची एकूण गुणवत्ता सुधारते. आश्रमशाळांमधील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक यशावर सामाजिक-आर्थिक, पायाभूत सुविधा, सांस्कृतिक आणि सामाजिक-भावनिक घटकांच्या जटिल परस्परसंवादाचा प्रभाव पडतो. लक्षित हस्तक्षेप आणि सहयोगी प्रयत्नांद्वारे या आव्हानांना तोंड देऊन, आश्रम शाळा वंचित विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक संधी आणि परिणाम वाढवू शकतात. परिणामकारक धोरणे ओळखण्यासाठी आणि सर्व विद्यार्थ्यांसाठी त्यांच्या सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमीची पर्वा न करता दर्जेदार शिक्षणाची न्याय्य तरतूद सुनिश्चित करण्यासाठी निरंतर संशोधन आणि मूल्यमापन आवश्यक आहे.

संदर्भ ग्रंथ

1. भगवानदास: सायंस ऑव सोशल आर्गेनाइजेशन, भाग १;
2. राजबली पांडेय: हिंदू संस्कार, धार्मिक तथा सामाजिक अध्ययन, चौखंभा भारती भवन, वाराणसी
3. हेस्टिंग्ज् एनसाइक्लोपिडिया ऑव रेलिजन ऐंड एथिक्स, 'आश्रम' शब्द।

4. मनुस्मृति (अध्याय ३, ४, ५, तथा)
5. पी.वी.काणे: हिस्ट्री ऑव धर्मशास्त्र, भाग२, खंड १, पृ. ४१६-२६;
6. जुन्या मुंबई राज्यात १९५३-५४ साली प्रथम आश्रमशाळा काढण्यात आल्या. १९६९-७० साली महाराष्ट्रातील आश्रमशाळांची संख्या ६८ होती.
7. ग्रामीण भागातील विशेषतः सामाजिक आणि आर्थिकदृष्ट्या उपेक्षित गटातील महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी याची निर्मिती करण्यात आली आहे.
8. कस्तुरबा गांधी बालिका विद्यालय योजना: मुलींना प्राथमिक स्तरावर शिक्षण देण्यासाठी ही योजना जुलै २००४ मध्ये सुरू करण्यात आली.
9. प्राथमिक स्तरावरील मुलींच्या शिक्षणासाठी राष्ट्रीय कार्यक्रम: हा कार्यक्रम जुलै २००३ मध्ये सुरू करण्यात आला.